

Nederlandsche Museum-belangen.

Bij besluit van 5 Februari 1919 werd een rijkscommissie voor het museumwezen ingesteld, waarbij de verschillende directeuren van de grootste musea en andere kunsthistorici van erkenden naam tot leden werden benoemd en ook het departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen vertegenwoordigd werd door de benoeming van den Chef daarvan tot voorzitter. De commissie werd geïnstalleerd door den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en bracht in Juli 1921 haar rapport uit.

Dit rapport, dat dus een officieel karakter heeft en dat zeer zeker in velerlei opzichten op den steun van de regeering kan rekenen, houdt zich bezig met de organisatie en voor zooveel noodig reorganisatie van de meest bekende Nederlandsche musea en is het dus zeer zeker voor ieder die in dit voor ons land zoo belangrijke cultureele onderwerp belang stelt de moeite waard om van dit rapport kennis te nemen.

Ten opzichte van het algemeen rijksbelang heeft de commissie zich in de eerste plaats rekenschap gegeven hoe van het gansche museum-begrip een beter fundament is aan te wijzen dan thans het geval is.

De commissie wijst dan speciaal op de noodzakelijkheid om een schifting te houden en raadt aan de in musea opgestelde voorwerpen te verdeelen in drie groepen, t.w.: 1. voorwerpen van de hoogste kunstuitingen op elk gebied; 2. voorwerpen van kunsthistorische beteekenis; 3. voorwerpen van historisch belang. Zij geeft daarvoor aanwijzingen waarnaar b.v. de inhoud van ons Rijks Museum en andere verzamelingen opnieuw zouden kunnen worden georganiseerd. Hiernaast wordt de van ouds bekende „Leidsche kwestie” besproken en nagegaan in hoever de rijke inhoud van 's rijks oudheidkundige en ethnographische musea aldaar of elders beter tot haar recht zouden kunnen worden gebracht.

Vervolgens gaat de commissie na de bijzondere rechten van en aan te brengen wijzigingen in de verschillende musea in de belangrijkste steden in Nederland. Wij kunnen voor de kennisneming daarvan ten dezen gerust verwijzen naar het lijvige rapport zelf of wel naar de uitgebreide uittreksels daarvan en beschouwingen daarover in de „Nieuwe Rotterdamsche Courant”, doch willen ten dezen meer uitvoerig wijzen op hetgeen speciaal voor onze provincie van belang is. Onze stad wordt daarin onder een afzonderlijk hoofd behandeld en daarvan wordt het volgende in het officieele rapport gezegd:

„Leeuwarden.

Friesland heeft tengevolge van het eigen karakter en de vele eigenaardigheden zijner bewoners en van zijne ligging het meest van alle provincies een zelfstandig cachet bewaard.

Tot diep in de achttiende eeuw had het zijn eigen stadhoudelijk bewind met de hieraan verbonden hofhouding. De Friesche taal heeft meer dan eenig gewestelijk taaleigen dit vermocht te doen, er toe bijgedragen den volksaard zuiver te bewaren. Friesland had zijn eigen hoogeschool en zijn eigen admiraliteit. De gesteldheid van den bodem met zijn talrijke meren en waterwegen en zijne op terpen gebouwde dorpen, zijne staatkundige indeeling in drie kwartieren en verder in steden en grietenijen, zijne rechtspleging en nog vele andere zaken waren en zijn ook ten deele nog anders dan in de overige provincies. Zijn bouw- en zilversmidskunst dragen een eigen karakter; eenige beroemde schilders uit den bloeitijd: Jacob Backer, Govert Flinck en Wybrand de Geest, graveurs als de gebroeders van Bolswert en uit lateren tijd schilders als L. Alma Tadema en Chr. Bisschop, beeldhouwers als Pier Pander zijn van Frieschen stam.

Niets was natuurlijker dan dat in de hoofdstad van dit gewest de wensch ontstond, datgene, wat als herinnering aan vervlogen dagen nog over was, te verzamelen.

Friesch Museum

Het Friesch Museum, eigendom van het Friesch Genootschap, gesubsidieerd door de stad Leeuwarden en de provincie Friesland, voldeed aan dezen wensch en bracht de Friesche oudheden, die onder zijn bereik vielen, samen, deels als eigendom, deels als bruikleen der beide genoemde openbare lichamen en van andere instellingen.

Naast de oudheden deden ook hier alras de kunstverzamelingen (*) haar intocht en ook hier ontstond de bijeenvoeging, om niet te zeggen de vermenging, der beide bestanddeelen.

Onze commissie meent, dat Leeuwarden goed zal doen voort te gaan op den ingeslagen weg: het verzamelen van dat, wat het gewest betreft, waarvan het 't middelpunt en de hoofdstad is, zoowel op kunst- als op oudheidkundig gebied. Dit streven heeft aanspraak op aanmoediging.

Het stichten eener algemeene kunstverzameling naast die te Groningen verdient vooralsnog geene aanbeveling: het zoude te zeer tot versnippering leiden.

Voor- en vroeghistorische oudheden.

Om dit (d.w.z. de versnippering) op een ander gebied, dat der voor- en vroeghistorische oudheden, met name van die, welke uit terpen en wierden afkomstig zijn, tegen te gaan, geven wij het volgende in overweging.

Deze terpen en wierden, die over de laaggelegen gedeelten der beide noordelijke provinciën verbreid zijn, verdwijnen meer en meer als slachtoffers van den tegenwoordigen tijd. De kostbare terpaarde vormt een renteloos kapitaal, dat door de vermogensbelasting wordt getroffen en hierom productief wordt gemaakt in den vorm van materiaal ter verbetering van schrale gronden. Bij de afgraving komen voorwerpen van voor- en vroeghistorischen aard aan het licht, die over 't geheel genomen in Friesland en Groningen hetzelfde karakter dragen. Het zijn voortbrengselen van denzelfden stam en van hetzelfde tijdperk.

Friesland heeft het eerst en het meest afgegraven en heeft hierdoor het eerst een belangrijk aantal dezer voorwerpen verzameld. De bestudeering er van is hier het eerst begonnen.

Het verdient hierom aanbeveling, de centrale bewaarplaats voor deze voorwerpen te Leeuwarden te vestigen en hier alles bijeen te brengen, wat in zijn soort uniek is.

Uit den overgrooten voorraad van gelijksoortige voorwerpen verkrijge men te Groningen eene zoo ruim mogelijk voorziene verzameling doubletten.

Deze regeling mag natuurlijk niet tengevolge hebben, dat in Groningen de in de laatste jaren ontloken belangstelling in het terpenonderzoek verflauwt. De regeering handele in deze dus zoodanig, dat deze belangstelling in goede richting worde geleid, doch ondersteune in geen geval twee musea in een streek, die op dit speciale gebied door volmaakt dezelfde kultuur worden gekarakteriseerd.

Prinsessehof.

Behalve het Friesch museum bezit Leeuwarden nog eene verzameling ethnographica, die, door een Fries bijeengebracht, voor eenige jaren van Bergum naar de hoofdstad is overgebracht en thans in het Prinsessehof is opgesteld. Zij dient hier als waardige aankleding van een uit bouwkundig en historisch oogpunt belangrijk gebouw en kan er toe bijdragen, de belangstelling van eenen van ouds zeevarenden volksstam in onze overzeesche gewesten te verhoogen".

Daar er in vele opzichten een verband is te vinden tusschen aldus in Friesland en Groningen gestichte musea, is het voor ons ook van belang wat ten opzichte van de hoofdstad van onze naburige provincie wordt gezegd.

„Groningen.

Groningen is, wat het aantal harer inwoners betreft, de vijfde stad van ons land en door haar beteekenis als centrum van landbouw, handel en nijverheid alsmede door hare hoogeschool verreweg de voornaamste plaats der Noordelijke provincies.

In vroegere eeuwen is de schilderkunst er niet en zijn de overige beeldende kunsten er weinig tot ontwikkeling gekomen. De schilders van naam, aan wie zij in de XIXe eeuw het leven heeft geschonken, zijn alle van daar weggetrokken.

Van een grootsch verleden op kunstgebied, zooals in de Hollandsche steden, is hier geen sprake; de kunstliefde was er steeds gering. Van openbare zijde is nooit veel waarde aan de bevordering ervan gehecht en eerst in onzen tijd is men van particuliere zijde tot het oprichten van een museum voor de provincie en de stad Groningen overgegaan, een museum, dat zich evenwel uitdrukkelijk als een Museum van Oudheden presenteert.

Dit museum, eene particuliere stichting, op bescheiden voet gesubsidieerd door stad en provincie, was de opvolger van een in een achterkamer van het Provinciehuis gevestigd Provinciaal Kabinet van Oudheden.

Al spoedig bleek de naam, die evenwel niet veranderd werd, onjuist en sedert tal van jaren herbergt het museum ook kunstwerken en voorwerpen van geb[r]uiks- en sierkunst en heeft het het hybridisch karakter verkregen, dat aan de meeste kleinere plaatselijke musea eigen is.

Zoo zijn er o.a. door leden der families Mesdag en Israëls schenkingen gedaan op kunstgebied; van de heeren Nap en Bakker zijn legaten verkregen en ons medelid, de heer Hofstede de Groot, heeft aan de gemeente Groningen eene kleine verzameling oude schilderijen en teekeningen ten geschenke gegeven onder voorwaarde, dat zij na zijn overlijden in het museum zoude worden geplaatst, zoolang de gemeente zelf geen eigen museum bezit.

Het bestaande museumgebouw is, of wordt binnen korten tijd voor de gemeenschappelijke huisvesting van oudheden en kunst te klein. Na het bijbouwen van een vleugel van bescheiden grootte is het geheele beschikbare terrein volgebouwd.

Scheiding van kunst en geschiedenis

Het zou hierom van een ruimen blik getuigen, indien men te Groningen zou willen besluiten, reeds thans de scheiding van kunst en oudheden onder de oogen te zien en de vraag in studie te nemen, of het niet op den weg der gemeente zou liggen, de behartiging der kunstbelangen op zich te nemen en die der oudheidkundige belangen over te laten aan de stichting, die dit tot dusver op zoo uitnemende wijze heeft gedaan.

Dit kunstmuseum zoude de verzameling porselein en glaswerk kunnen opnemen en zich verder kunnen ontwikkelen op het gebied, waarop het door de vrijgevigheid van vroegere stadgenooten reeds opmerkelijke schatten bezit: de oud-hollandsche schildersschool en de bloeiperiode der Haagsche schildersschool, waaraan de naam van den Groninger Jozef Israëls voor altijd verbonden is.

Neemt men hiertoe te Groningen het besluit dan zal de regeering dit streven op krachtige wijze moeten ondersteunen.

Vindt men dan voor beide instellingen eenen beheerder met een open oog, zoowel voor de kunst- als voor de oudheidkundige belangen, dan zal van eene dusdanige persoonlijkheid eene groote kracht ten goede in het geheele Noorden van ons land kunnen uitgaan.”

Het is niet onze bedoeling om over eventueele wijzigingen die door deze beschouwingen worden aangeroerd hier te spreken. Het groote belang van dit rapport is voor de verzamelingen te Leeuwarden, dat ook ingevolge het officieele rapport van de Rijks Museumcommissie op den ingeslagen weg kan worden voortgegaan. Het is en blijft dus zeker een van de eerste provinciale belangen op dit gebied dat allen die Friesland een goed hart toedragen meewerken om de thans reeds zoo rijke verzamelingen van het Friesch Museum aan te vullen met het „Friesch eigene”, speciaal met dat wat nog niet of slechts minder goed is vertegenwoordigd.

Een rondgang door het museum zal dan hoe langer hoe beter kunnen voldoen aan het daarvoor gestelde ideaal.

Dit is: het geven van een zoo volledig mogelijk beeld van de beschavingsgeschiedenis van onze provincie van de vroegste tijden harer bewoning af tot aan de omwentelingen, die de stoom en andere technische verbeteringen der 19e eeuw in de oude productiewijzen en dus in het geheele leven hebben aangebracht.

N.O.

(*) Het rapport heeft hiermee speciaal op het oog gelegateerde verzamelingen als: verzameling Bisschop, porcelein-collectie IJpeij, schilderijverzameling Suringar, prenten-collectie Quaestius, die alle wel min of meer met de provincie verband houden, doch die elk toch een eigen cachet en op zich zelf staand karakter hebben.

Leeuwarder Courant
20-08-1921